

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مؤسسه کار و تأمین اجتماعی

۲۳۸

آموزش کودکان استثنایی

در منزل

۱۳۹۰

آموزش کودکان استثنایی در منزل / تدوین و تنظیم سازمان همیاری اشتغال
دانش آموختگان (جهاد دانشگاهی)

تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۹۰

۷۳ص. مضمون

موسسه کار و تأمین اجتماعی؛ ۲۳۸

۱۵۰۰۰ ریال: ۶-۹۴-۵۲۴۴-۶۰۰-۹۷۸

فیبا

کودکان استثنایی -- خدمات -- کودکان عقب مانده -- آموزش و پرورش -- کسب و کار خانگی

سازمان همیاری اشتغال دانش آموختگان

مؤسسه کار و تأمین اجتماعی

LC ۴۶۰۱/۱۷۴ ۱۳۹۰

۲۳۵۱۶۵۶

۳۷۱/۹۲

عنوان کتاب: آموزش کودکان استثنایی در منزل

تدوین و تنظیم: سازمان همیاری اشتغال دانش آموختگان (جهاد دانشگاهی)

صاحب امتیاز: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۰

www.Lssi.ir

سایت مؤسسه کار و تأمین اجتماعی:

هرگونه بهره‌برداری و نقل قول مطالب، منوط به اجازه کتبی از مؤسسه کار و تأمین اجتماعی می‌باشد.

موسسه کار و تأمین اجتماعی: تهران، خیابان پاسداران، ابتدای اختیاریه جنوبی، کوچه آزاده، پلاک ۵

دورنگار: ۲۲۵۸۹۸۹۱

تلفن: ۲۲۵۶۲۷۳۳

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۵
توصیف خدمات.....	۲۱
فرآیند ارائه خدمات.....	۳۸
امکانات و تجهیزات مورد نیاز.....	۴۲
نیروی انسانی مورد نیاز.....	۴۲
سرمایه مورد نیاز.....	۴۴
تخصص و مهارت‌های مورد نیاز.....	۴۶
وضعیت بازار خدمات.....	۵۰
شیوه بازاریابی و معرفی خدمات.....	۵۲
مخاطرات و آفت‌های این شغل و نحوه پیشگیری آنها.....	۶۵
توصیه‌هایی برای بهبود و توسعه شغلی.....	۶۶
سازمان‌ها و مراکزی که با این شغل مرتبط هستند.....	۷۰
معرفی مشاغل مرتبط و مکمل.....	۷۱
معرفی منابع آموزشی و تخصصی مورد نیاز.....	۷۲

پیشگفتار

در دنیای امروز که توسعه پایدار و کاهش فقر و محرومیت، دغدغهٔ کلیه دولت‌هاست نقش سیاست‌های اقتصادی در توسعه اشتغال پرننگتر می‌نماید. چرا که اشتغال و بیکاری به عنوان شاخصی مهم برای ارزیابی سیاست‌های کلان کشورها محسوب می‌شود. از این رو دولت‌ها می‌کوشند تا به طرق مختلف نرخ بیکاری را کاهش دهند. یکی از این راهها توسعه مشاغل کوچک و متوسط به طور عام و توسعه مشاغل خانگی به طور خاص است که افزایش درآمد و ثروت جامعه را بدنبال دارد. زیرا هر قدر سطح اقتصاد خانوار در جریان اقتصادی کشور بهبود یابد، به همان میزان اقتصاد جامعه نیز رشد پیدا می‌کند، از سوی دیگر خویش‌فرمایی و یا کار در محیط خانه یکی از الگوهای اشتغال در هزاره سوم است که به مدد نرم‌افزارها و شبکه‌های ارتباطی و اطلاعاتی، شرایطی را فراهم آورده که می‌توان قرن حاضر را قرن توسعه و رونق مشاغل خانگی دانست.

کسب و کار خانگی هم اکنون با بهره‌برداری از امتیازاتی چون توسعه دانش و گسترش فناوری ارتباطات و اطلاعات، حیطه گسترده‌ای را در اکثر حوزه‌های اقتصادی به خود اختصاص داده و در زمره یکی از حیاتی‌ترین و ضروری‌ترین بخش‌های اقتصادی جوامع به شمار می‌رود. در کشور ما ایران نیز، کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال از جمله اهداف و تکالیف تصریح شده در سند چشم‌انداز و قوانین پنج ساله توسعه کشور محسوب شده و به این منظور، رویکرد توسعه

مشاغل خانگی به دلیل برخورداری از پیامدهای مثبت و متعدد در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی مورد توجه مسئولین امر قرار گرفته است. مطابق قانون ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، منظور از مشاغل یا کسب و کار خانگی، آن دسته از فعالیت‌هایی است که با تصویب ستاد سازماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، توسط عضو یا اعضای خانواده در فضای مسکونی در قالب یک طرح کسب و کار بدون مزاحمت و ایجاد اختلال در آرامش واحدهای مسکونی شکل می‌گیرد و منجر به تولید خدمت و یا کالای قابل عرضه به بازار خارج از محیط مسکونی می‌گردد. اما علیرغم تجربه‌های مثبت و موفقیت‌های چشمگیر سایر کشورها چنین طرح‌هایی مستلزم زمینه‌ها و بسترهای لازم است تا منابع و سرمایه‌های کشور هدر نرود و بتواند برای افراد اشتغال و برای کشور آبادانی به همراه آورد. تحقق سیاست توسعه مشاغل خانگی در ایران در شکل صحیح آن، علاوه بر کارکردهای عمومی که همانند دیگر جوامع بر متغیرهای اقتصادی چون اشتغال و تولید داخلی و درآمد سرانه خواهد داشت در حوزه‌هایی همچون احیای فرهنگ کار در خانواده‌ها، جلب مشارکت مردم، تقویت ویژگی‌های کارآفرینی، ارتقاء شاخص‌های اقتصادی در سطوح خرد و کلان جامعه، اصلاح نظام تربیتی، بسترسازی حقوقی مناسب و تأثیر روانشناختی بر اعضای جامعه به ویژه زنان و کودکان نیز منشأ تأثیرات مثبت و قابل ملاحظه‌ای خواهد بود.

مشاغل خانگی، طیف وسیعی از مشاغل سنتی تا نوظهور را در بر می‌گیرد و راه‌اندازی یک کسب و کار خانگی علاوه بر مهارت خاص هر شغل، نیازمند برخورداری از مجموعه‌ای از مهارت‌های اساسی و پایه‌ای همچون مدیریت

منابع، مدیریت زمان، سازماندهی، مدیریت فردی و مهمتر از همه مهارت‌های بازاریابی می‌باشد و فراهم آوردن پیش شرط‌های اطلاعاتی، مهارتی و تجربه عملی، منجر به حصول بهره‌وری بیشتر و توسعه سرمایه‌های انسانی و اجتماعی خواهد بود. لذا توسعه فرصت‌های شغلی در این زمینه مستلزم همکاری بخش‌های مختلف می‌باشد.

در این راستا، مؤسسه کار و تأمین اجتماعی با همکاری صمیمانه سازمان همیاری اشتغال دانش‌آموختگان جهاد دانشگاهی اقدام به تهیه، تدوین و معرفی ۱۵۰ شغل خانگی نموده است.

هدف از این مهم، شناسایی و معرفی مشاغل خانگی به علاقمندان می‌باشد به گونه‌ای که مخاطبان با فرایند ارائه خدمات، نیروی انسانی، وضعیت بازار، مشاغل مرتبط و منابع آموزشی مورد نیاز بیش از پیش آشنا شوند.

امید است تلاش‌های صورت گرفته، گامی مؤثر در جهت تشکیل بانک اطلاعاتی مشاغل خانگی محسوب شده و با الگوسازی مناسب، زمینه اشتغال جوانان میهن اسلامی را فراهم نماید.

دکتر محمدرضا سپهری

رئیس مؤسسه کار و تأمین اجتماعی

مقدمه

سخن از کودکان استثنایی، سخن از تفاوت‌هاست، سخن از ایفای مسئولیت‌هاست، سخن از احیای انسان‌هاست، سخن از تکلیف‌ها و انتظارهاست، سخن از شناخت ویژگی‌ها و توانایی‌هاست، سخن از قابلیت‌هاست و سرانجام سخن از رفع موانع و هموار کردن طریق رشد و شکوفایی استعدادهاست. کلمه استثنایی، واژه‌ای جامع و کلی است که به معنای دقیق کلمه شامل همه انسان‌ها می‌شود، زیرا خلقت انسان از دیدگاه الهی، خلقتی ویژه و استثنایی است.

اصطلاح کودکان با نیازهای ویژه یا استثنایی به کودکانی اطلاق می‌شود که به برنامه‌های آموزشی خاصی نیاز دارند و این آموزش، نیازهای یادگیری منحصر به فرد آنها را فراهم می‌آورد.

عقب‌ماندگی ذهنی، مشکلات ویژه یادگیری، نارسایی‌های زبان و گفتار، آسیب‌های شنوایی، آسیب‌های بینایی، نارسایی‌های حرکتی شامل ناهنجاری‌های مربوط به اسکلت و عضلات، تأخیرهای تحولی، اتیسم (در خود ماندگی) و چند معلولیتی می‌تواند کودکان را به کودکان با نیاز ویژه تبدیل کند.

بیماری، ارث و تصادف، مرزری برای آسیب رساندن به کودکان نمی‌شناسد. هر کودکی در هر طبقه اجتماعی و اقتصادی، از هر ملیت و مذهبی ممکن است دچار یکی از آسیب‌های جسمی، حرکتی یا ذهنی شود. برخی پدران و مادران بر این باورند که به دنیا آمدن فرزندی با مشکلات جسمی و نارسایی‌های ذهنی در یک خانواده، به معنای پایان زندگی است. در باور این افراد مشکلات بینایی، شنوایی، ذهنی و حرکتی، فرزندشان راه، نیازمند و مستحق ترحم و دلسوزی می‌کند و ضربه سختی به "انسان بودن" او می‌زند.

گرچه هرگز نمی‌توان منکر نیازها، کمبودها و محدودیت‌هایی شد که در زندگی این کودکان وجود دارد، اما این محدودیت‌ها، باید پدران و مادران را بیش از هر چیز به استفاده از امکانات ویژه آموزشی و خواندن کتاب‌های مناسب‌سازی شده برای این کودکان، برانگیزد. دانش ما درباره ویژگی‌های این کودکان، شناسایی توانایی‌ها و محدودیت‌های هر کودک و تدارک برنامه‌های آموزشی خاص برای تأمین نیازهای آنان می‌تواند در رشد همه جانبه ذهنی آنها تأثیر بسزایی داشته باشد.

با توجه به شیوع این مشکلات و نیاز کودکان به دریافت آموزش‌ها و خدمات ویژه، لزوم ارائه خدمات و راه‌اندازی کسب و کارهایی بدین منظور در کشور بیش از پیش احساس می‌شود.

➔ کودکان استثنایی:

کودک استثنایی اول یک کودک است (انسان است با همه خصوصیات و صفات یک انسان) و بعد کودکی است با خصوصیات و تفاوت‌های استثنایی نسبت به سایر کودکان و همین ویژگی‌ها و خصوصیات است که معلمان و اولیا باید خودشان را با آن سازگار کنند.

در واقع بین تمام خصوصیات روانی و جسمانی و تمام استعدادهایی مختلف هر فرد تفاوت‌های مشهودی موجود است پس می‌توان گفت که هر فرد نسبت به افراد دیگر استثنایی است و کلمه استثنایی به طور اعم و به معنای دقیق علمی خود نمی‌تواند فقط به گروه‌های خاصی از افراد جامعه اطلاق شود.

بنابراین آنچه که ما اصطلاحاً «کودک استثنایی» می‌گوئیم بدین معناست که کودک از نظر هوشی و جسمی و روانی و اجتماعی به میزان قابل توجهی نسبت به دیگر همسالان خود متفاوت می‌باشد و نمی‌تواند بنحو مطلوب حداکثر استفاده را از برنامه‌های آموزش و پرورش عادی ببرد.

در اینگونه کودکان، واکنش‌ها، ویژگی‌های خاص دارد بدلیل اینکه کودک رشد فکری کامل ندارد و بدلیل اینکه نمی‌تواند بر رفتارهای خود کنترل داشته باشد و یا اگر عمل خلافی از او سر زد احساس گناه و تقصیر

کند، چون از نظر شخصیتی نارس و نابالغ است، ناگزیر نیازمند به توجه خاص و آموزش و خدمات فوق‌العاده‌ای است.

کودک استثنایی کودکی است که در بعضی موارد از کودک طبیعی یا متوسط متفاوت است. اصطلاح کودک استثنایی شامل تمامی کودکان با مشکلات خاص در ارتباط با ناتوانی‌های جسمی، نارسایی حسی، آسفتگی هیجانی، نقص‌های یادگیری و عقب‌ماندگی ذهنی می‌شود. بسیاری از کودکان استثنایی نیاز به درک و تحمل و همچنین آموزش خاص و خدمات مرتبط با آن دارند تا از این طریق بتوان آنها را به توانایی رشدی خودشان رساند.

از نظر آموزشی، امروزه واژه استثنایی به کودکانی اطلاق می‌شود که از جهات مختلف ذهنی، جسمی، عاطفی و اجتماعی تفاوت قابل ملاحظه‌ای با دیگر کودکان همسال خود دارند، به نحوی که به لحاظ همین تفاوت‌های محسوس قادر نیستند از برنامه‌های درسی عادی که اصولاً برپایه

ویژگی‌ها و توانایی‌های مشترک بیشتر کودکان در سنین مختلف تنظیم شده است، به طور بایسته و شایسته بهره‌مند شوند، بنابراین تعریف، واژه کودکان استثنایی، کودکان تیزهوش، عقب‌مانده ذهنی، نابینا، ناشنوا، ناسازگار، معلولین جسمی حرکتی و ناتوان در یادگیری خاص و نظایر آن را شامل می‌شود.

واژه معلول به کسانی اطلاق می‌شود که به علت نقص جسمی، ذهنی یا اختلال رفتاری شدید، مشکلات و مسائل خاص دارند و به توجه فوق‌العاده نیازمندند. در واقع اصطلاح معلول دارای شمول محدودتری است. به دیگر سخن، هر کودک معلول، استثنایی نیز است، اما هر کودک استثنایی لزوماً معلول نیست؛ بنابراین نباید واژه‌های استثنایی و معلول به طور مترادف به کار رود.

عنوان کودکان استثنایی در مکاتب امریکا و انگلستان فرق می‌کند. در امریکا به تمام کودکانی که بنحوی با کودکان طبیعی و همسن خود از نظر فکری، جسمی، عاطفی، عقلانی، رفتاری و... فرق داشته باشد استثنایی گفته می‌شود و مسلماً با قبول این تعریف یک کودک نابغه، نابینا، ناشنوا و عقب‌مانده ذهنی همه استثنایی هستند.

در انگلستان لغت استثنایی را محدود به تیزهوشی می‌کنند و سایر کودکانی را که به عللی تحت آموزش خاص هستند کودکان ویژه (Special children) می‌گویند.

➔ آموزش و پرورش کودکان استثنایی:

آموزش و پرورش کودکان استثنایی برنامه خاصی نیست که کلاً با برنامه‌های عادی آموزش و پرورش تفاوت داشته باشد. از نظر آموزش و پرورش، کودکی استثنایی است که برای تأمین حداقل نیازهای تربیتی و آموزشی او تغییراتی در شیوه‌های تربیتی و آموزشی خانواده و در برنامه‌های مدارس عادی داده شود.

آموزش و پرورش استثنایی به جنبه‌هایی از تعلیم و تربیت گفته می‌شود که جنبه استثنایی (ویژگی‌ها و تفاوت‌های فردی) و فوق‌العاده در آن رعایت شده باشد. به عنوان مثال کودکی که نارسائی‌های در تکلم دارد علاوه بر این که درس عمومی را توسط معلم در کلاس عادی همراه با سایر دانش‌آموزان می‌آموزد، در اصلاح و رفع نارسائی خود در صحبت کردن نیاز به برنامه آموزشی ویژه‌ای دارد و این نیاز می‌بایست توسط یک معلم متخصص تحت برنامه‌ای فوق‌العاده (استثنایی) تأمین گردد.

طبقه‌بندی کودکان و نوجوانان استثنایی

کلی‌ترین طبقه‌بندی که مورد قبول اکثریت متخصصان می‌باشد عبارت است از تقسیم این افراد به سه دسته بزرگ:

۱) کودکان و نوجوانان که به علت اختلافات هوشی و فعالیت‌های ذهنی از کودکان عادی متمایزند. در این دسته کودکان و نوجوانان عقب مانده ذهنی و افراد تیز هوش قرار دارند.

۲) کودکان و نوجوانانی که به علت اختلافات و ضایعات مغزی یا اختلالات عملی مبتلا به اختلافات رفتاری هستند. در این دسته کودکان و نوجوانان ناسازگار یا دشوار قرار دارند.

۳) کودکان و نوجوانان مبتلا به اختلافات و نقایص حسی و حرکتی و اختلالات عملی رشد، در این دسته نابینایان و همچنین مبتلایان به اختلالات تکلمی، اختلافات کنترل استنکترها و ناتوانی‌های حرکتی قرار دارند.

دسته اول، بعضی از افراد مبتلا به نارسائی رشد قوای ذهنی و کمبود فعالیت‌های ذهنی هستند لذا نمی‌توانند در شرایط عادی با محیط خانوادگی، تحصیلی، اجتماعی، شغلی سازش نمایند و عده‌ای بر عکس به علت داشتن هوش سرشار و فعالیت‌های ذهنی عالی توسط افراد عادی درک نمی‌شوند و در نتیجه مسائل و مشکلاتی در سازش آنها با محیط پیش می‌آید.

👉 دسته دوم را افرادی تشکیل می‌دهند که دچار اختلالات شخصیتی، آشفته‌گی‌های عاطفی و اخلاقی هستند و به همین علت قادر به سازگاری با محیط خود نیستند. در این دسته فعالیت‌های ذهنی در حد طبیعی یا حتی ممکن است بیشتر از حد طبیعی باشد.

👉 دسته سوم افرادی هستند که به علت اختلالات و نقایص حسی و

حرکتی یا اختلالات عملی
رشد از سازگاری عادی با
محیط محروم هستند بطور
کلی این کودکان را باید از
سه نظر مورد مطالعه قرار داد:

- ➔ آنهایی که از بدو تولد به علت ناراحتی‌های ارثی و اختلالات مادرزادی بیماری مشخصی دارند مانند منگولها، هیدروسفالی و...
- ➔ کسانی که از ابتدا با وسایل تشخیصی می‌توان به بیماری آنها پی‌برد. مانند: اختلالات غدد مترشحه داخلی، دررفتگی مادرزادی لگن و...
- ➔ افرادی که نقص عضو و بیماری آنها در طول رشد مشخص می‌شود. مانند: فلج مغزی، عقب ماندگی ذهنی، ضایعات و آسیب‌های مغزی مختصر که باعث اختلال در خواندن، نوشتن و... کودک می‌شود.

تعیین دقیق تعداد کودکان استثنایی در یک طبقه بندی مشخص به دلایل مختلف دشوار است. در بیان دلایل تعریفها از معلولیت اغلب مبهم است، تشخیص یک موقعیت ممکن است با موقعیت دیگر همپوشی داشته و یا تشخیص در هر زمان تغییر کند. همچنین بسیاری از کودکان استثنایی ناشناخته باقی میمانند و اغلب خانوادهها از داشتن کودکی به عنوان استثنایی امتناع می کنند چرا که از نظر آنها عنوان کودک استثنایی برای کودکانشان یک عیب است.

ضرورت آموزش و پرورش کودکان استثنایی

هر کودک باید به حقوق خود در امر آموزش و پرورش مطابق حداکثر تواناییها و ظرفیت خود برسد. باید این نکته را در نظر داشت که کودک استثنایی اول یک کودک است و بعد کودکی است با استثناها و تفاوت‌هایی. باید محدودیت‌های این کودکان را به حداقل رسانید به نحوی که کودک همراه با دیگر همسالان سالمش در رسیدن به هدفهای زندگی و بهره‌وری از آموزش و پرورش موفق شود.

علاوه بر اینکه این گروه از کودکان می‌توانند برای جامعه مفید واقع گردند و مشاغلی داشته باشند، دانش و آگاهی ما را نیز بیشتر کرده و

همچنین ما را قادر به آموختن برنامه‌ها و روش‌های مؤثر در آموزش و پرورش کودکان و دانش‌آموزان مدارس عادی می‌کند.

در کشوری که رشد همه‌جانبه کلیه افراد هدف آموزش و پرورش می‌باشد طبعاً باید کودکان استثنایی نیز از امکانات مختلف تربیتی و آموزشی جهت رشد هر چه بیشتر توان‌های بالقوه خود برخوردار گردند. نیل به این هدف مستلزم وجود مفاهیم و تعهدات معینی در برنامه‌ریزی‌های آموزشی می‌باشد که موارد زیر را شامل می‌شود:

۱- کلیه کودکان استثنایی می‌توانند و باید برای بارورتر شدن، آموزش و تربیت یابند.

۲- پیاده کردن برنامه مؤثر تربیتی برای کودکان استثنایی وجود افراد متخصص و شایسته‌ای را که دارای دانش و تجربیات مناسب هستند، ایجاب می‌کند.

۳- آموزش این کودکان باید انفرادی باشد چون اغلب دارای درجات گوناگون و سطوح مختلف عقب‌ماندگی و پیشرفت تحصیلی هستند.

۴- هنگامی که ادغام کودکان استثنایی در کلاس‌های معمولی ممکن و مفید تشخیص داده شود باید این شیوه هر چه بیشتر مورد تأکید قرار داده و بدان عمل شود.

۵- آموزش و پرورش کودکان استثنایی باید آموزش جسمی و توجه به تفریحات سالم بدنی کودک را نیز شامل شود.

۶- آموزش شغلی و حرفه‌ای باید در برنامه‌های تربیتی این کودکان گنجانده شود.

۷- علاوه بر رشد شناختی و روان جنبشی کودک استثنایی، باید به رشد عاطفی در رابطه با خود مثبت کودک و خویشتن‌بینی کودک توجه داشت.

۸- درجه ناتوانی الزاما تعیین کننده درجه عقب‌ماندگی نیست. اغلب کودکان استثنایی در طبقه‌بندی بیشتر بهنجارند تا نابهنجار، و بیشتر دنیای خود را در عقب‌ماندگی سپری می‌کنند. بنابراین باید برنامه‌های به وجود آید تا بتوان آنان را در سازگاری با محیط فیزیکی و اجتماعی‌شان یاری داد و اثرات عقب‌ماندگی را به حداقل رساند.

۹- ممکن است کودک در دوره‌ای از زندگی خود و نه همیشه نشانه‌هایی از نارسایی در خود بروز دهد یعنی الزاماً دارای مشکلات دائمی نیستند و در بسیاری از موارد می‌توان آموزش ویژه موقت را مورد توجه قرار داد.

تاریخچه آموزش کودکان استثنایی در جهان

ریشه‌های تاریخی آموزش و پرورش استثنایی را به گونه‌ای که امروز مطرح است، می‌توان اوایل سال‌های ۱۸۰۰ میلادی در میان تلاش‌های تنی چند از پزشکان محقق یافت. از ایتارد، پزشک اندیشمند فرانسوی که پزشکی حاذق و صاحب‌نظر در بیماری‌های گوش و تعلیم و تربیت کودکان ناشنوا بود می‌توان به عنوان یکی از پیشگامان آموزش و پرورش استثنایی نام برد. از جمله معروف‌ترین کارهای ایتارد، تلاش وی در تربیت ویکتور، کودک ۱۰ ساله‌ای است که در یکی از جنگل‌های فرانسه پیدا شد. وی با زندگی اجتماعی‌اش نداشت و آثاری از رشد زبان در او مشهود نبود. ادوارد سگن، شاگرد ایتارد که سال ۱۸۴۸ به آمریکا مهاجرت کرد از اولین کسانی است که با روش ابداعی خود سعی در تعلیم و تربیت کودکان عقب‌مانده ذهنی داشت. در کنار تلاش‌های ایتارد و سگن، زحمات چشمگیر خانم ماریا مونته سوری قابل توجه است. وی تحت‌تأثیر عمیق فعالیت‌ها و روش‌های سگن، به عنوان مربی کودکان عقب‌مانده ذهنی و حامی آموزش و پرورش پیش‌دبستانی برای همه کودکان شهرت یافت. به دنبال کوشش‌های قابل ملاحظه ایتارد، سگن و مونته سوری، این پیشگامان نهضت تعلیم و تربیت استثنایی، شاهد تلاش‌های گسترده دیگر محققان و متخصصان در کشورهای مختلف جهان و تأسیس مراکز، مدارس و کلاس‌های ویژه برای کودکان استثنایی هستیم.

به گونه‌ای که امروزه همه کشورهای جهان به آموزش و پرورش استثنایی به عنوان یک ضرورت فرهنگی و اجتماعی می‌نگرند و بخش قابل توجهی از امکانات آموزش و پرورش عمومی آنها به کودکان و دانش‌آموزان استثنایی اختصاص می‌یابد.

در هر حال اگر بر این باور باشیم که ستون‌های تمدن هر جامعه بر نظام آموزش آن استوار است، بدون تردید سلامت، جامعیت و کارآمدی نظام آموزش آن جامعه نیز در گروی وسعت، گستردگی، تنوع و کیفیت برنامه‌های جامع آموزش استثنایی و درصد کودکان و دانش‌آموزانی است که به عنوان استثنایی یا دارای نیاز ویژه، مورد تشخیص و شناسایی واقع شده و خدمات آموزشی مؤثری در کلاس‌های خاص یا در منزل به صورت خصوصی به ایشان ارائه می‌شود.

محققان تعلیم و تربیت و کارشناسان بصیر نظام‌های آموزشی، عمدتاً بر این باورند که پیشرفت‌های حاصل در آموزش و پرورش عادی در زمینه‌هایی همچون شناخت ویژگی‌های شناختی و رفتاری دانش‌آموزان، مسلح شدن به روش‌های مؤثر کنترل رفتار و آموزش و پرورش، بهره‌گیری از آزمون‌های معتبر هوشی و روانی و انجام مطالعات بالینی و تجربی، مرهون انجام تحقیقات درباره کودکان استثنایی و یافته‌های حاصل از روان‌شناسی و آموزش و پرورش استثنایی است. بدون تردید پیشرفت‌های حاصل در قلمروی روان‌شناسی و آموزش استثنایی در ابعاد مختلف، سبب‌شناسی و پیگیری از معلولیت‌ها، شناخت ویژگی‌ها در مراحل مختلف رشد، روش‌های آموزشی و توانبخشی و مشاوره و راهنمایی در سایه همراهی و همکاری متخصصان و پژوهشگران رشته‌های تخصصی دیگر همچون روان‌شناسی رشد، روان‌شناسی بالینی، روان‌شناسی مرضی، روان‌شناسی تربیتی، جامعه‌شناسی و آسیب‌شناسی اجتماعی، بهداشت عمومی، ژنتیک و آزمایش‌های ژنتیکی، پزشکی، روانپزشکی، طب اطفال، مغز و اعصاب، گوش پزشکی، چشم پزشکی، ارتوپدی، تربیت بدنی، فیزیوتراپی، کار درمانگری، گفتار درمانگری، هنر و فناوری آموزشی و مشاوره و راهنمایی مقذور و میسر بوده است. به همین سبب است که محققان روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی می‌توانند طرح‌های تحقیقاتی خود را با توجه به زمینه‌های مورد

اشاره طراحی، تدوین و اجرا کنند. از سوی دیگر دانش‌آموختگان و پژوهشگران این رشته نیز می‌توانند با پژوهش‌های بنیادی و کاربردی خود به غنای رشته‌های مرتبط بیفزایند.

آموزش کودکان استثنایی در ایران

در جامعه ما، تاریخچه برنامه آموزش و پرورش استثنایی به دهه اول قرن چهاردهم شمسی مربوط می‌شود. در این دوران، اولین مدرسه ناشنوایان در تهران توسط مرحوم جبار باغچه‌بان و نخستین مدرسه ویژه نابینایان در تبریز به وسیله یک کشیش آلمانی به نام کریستفل تأسیس و به دنبال آن در چند شهر دیگر مدارس مشابهی از سوی افراد خیر و آگاه بنیاد نهاده شد. در این مورد می‌توان از تأسیس مدرسه شبانه‌روزی نابینایان در تهران در سال ۱۳۲۸ و چندین مدرسه استثنایی دیگر همچون ابابصیر، خزائلی و غیره نام برد. در سال ۱۳۴۷ دفتری به نام دفتر آموزش کودکان و دانش‌آموزان استثنایی در وزارت آموزش و پرورش ایجاد شد. در واقع مسؤلیت این دفتر، شناخت و جایگزینی مطلوب و آموزش و پرورش کلیه کودکانی است که به علت تفاوت‌های قابل ملاحظه ذهنی، جسمی و عاطفی قادر به استفاده از برنامه‌های عادی آموزش و پرورش نیستند.

در پی آغاز فعالیت این دفتر، مراکز و مدارس متعددی در نقاط مختلف کشور برای تعلیم و تربیت کودکان استثنایی شروع به کار کردند. مطابق گزارش‌های رسمی وزارت آموزش و پرورش، ۱۰ سال پس از تأسیس این دفتر، یعنی در سال ۱۳۵۷ حدود ۸۰۰۰ دانش‌آموز استثنایی تحت پوشش دفتر مزبور مشغول تحصیل بودند. با توجه به پیشرفت‌های روزافزون فناوری آموزشی، بالا رفتن آگاهی اغلب اولیای کودکان استثنایی و ایجاد نگرش مثبت در آنان برای تعلیم و تربیت فرزندان خود، تأثیر قابل توجه مدارس استثنایی در تعلیم و تربیت کودکان استثنایی، بویژه ورود تنی چند از دانش‌آموزان نابینا و ناشنوا به مؤسسات آموزش عالی، همچنین تلاش روزافزون و متعهدانه دلسوزان کودکان استثنایی و با تصویب مجلس شورای اسلامی، سازمان آموزش و پرورش استثنایی در سال ۱۳۷۰ تأسیس شد و کار خود را آغاز کرد. با تأسیس سازمان آموزش و پرورش استثنایی، تحول چشمگیری در شناسایی هرچه سریع‌تر و آموزش و توانبخشی کودکان و نوجوانان استثنایی در سطح کشور به وجود آمد. اما نکته‌ای که در آن هنوز جایی برای فعالیت کارشناسان و متخصصین این حوزه وجود دارد، آموزش تکمیلی این کودکان به صورت خصوصی و در منزل می‌باشد. برای پر کردن شکاف‌های بزرگی که متأسفانه در قلمروی آموزش و توانمندسازی کودکان

استثنایی وجود دارد، فعالیت‌های بسیاری می‌تواند صورت گیرد که سبب شکل‌گیری خوشه‌ای از کسب و کارهای این حوزه می‌گردد:

الف) تهیه ابزارهای لازم برای مطالعه میزان هوش، نوع شخصیت و همچنین سنجش ویژگی‌های حسی و حرکتی کودکان، پیش از آن که برنامه‌ریزی آموزشی و فرآیند آموزش آغاز گردد.

ب) ایجاد، تقویت و گسترش دوره‌های تخصصی برای تحقیق درباره کودکان استثنایی و تربیت معلمان و کارشناسان تعلیم و تربیت کودکان استثنایی به میزان مورد نیاز.

ج) تأسیس مؤسسات آموزشی و توانبخشی خاص برای کودکان استثنایی با تدوین برنامه‌هایی که در کلاس‌های مشترک و با روش‌های آموزش و پرورش انفرادی درباره کودکانی با ویژگی‌های متفاوت و قابل اجرا باشد.

د) تدوین برنامه جامع اطلاع‌رسانی برای آگاه کردن والدین این قبیل کودکان و جلب توجه آنان به این که هر چه کودکان استثنایی زودتر شناسایی شوند، آسان‌تر و بهتر می‌توان به یاری آنان شتافت.

توصیف خدمات

مقدار و نوع آموزش و پرورش ویژه‌ای که کودک استثنایی بدان نیازمند است بستگی به عوامل متعددی از جمله درجه، میزان و چگونگی تفاوتی است

که کودک با دیگر کودکان همسال خود در توانایی‌ها و استعدادها و رشد طبیعی دارد. هر چه میزان تفاوت و اختلاف در رشد و تواناییها بیشتر باشد نیاز به آموزش بیشتر خواهد بود. عدم تعادل و هماهنگی بین جنبه‌های مختلف رشد در خود کودک و همچنین تأثیری که ویژگی ذهنی یا جسمی کودک به جنبه‌های مختلف کارایی و بروز استعدادهای وی می‌گذارد از عوامل بسیار مهمی در تعیین چگونگی برنامه‌های آموزشی می‌باشد.

کودکی که دارای مشکلات رفتاری شدید و بحرانی است به مواد آموزشی، تجهیزات و تسهیلات خاصی نیاز دارد. فعالیت‌های آموزش فردی، به همراه تسهیلات فیزیکی باید وسیله‌ای جهت دست یافتن به خدمات درمانی و مشاوره‌ای گردد. دانش و مهارت‌های متخصصان و کارکنانی که با کودکان استثنایی سروکار دارند، باید متنوع و گوناگون باشد تا آنان بتوانند در حل مشکلات کودکان از هر نوع و درجه‌ای از آن، یاری دهنده باشند.

در آموزش انفرادی هدف این است که تجربیات مربوط به یادگیری به نحوی ترتیب داده شوند که احتیاجات ویژه کودک را مرتفع نمایند. این امر با استفاده از کلیه اطلاعات بدست آمده از طریق تشخیص و ارزیابی جامع اختلالات خاص کودک و طرح‌ریزی برنامه آموزشی ویژه کودک مقدور خواهد بود. بنابراین در آموزش انفرادی، جریان‌ات تشخیصی با اجرای آموزش درمانی پایان نیافته و در حقیقت آغاز کار می‌باشد، در واقع اساس کار آموزش انفرادی بر پایه تشخیص و درمان مداوم استوار است. بدین معنی که معلم با توجه به احتیاجات جدید کودک، روش تدریس را مرتباً تغییر می‌دهد. معلم در آموزش انفرادی به کودک کاملاً به طور فردی توجه می‌کند، چنین معلمی به جای اینکه بر این امر تأکید داشته باشد که کودک چه کاری را نمی‌تواند انجام دهد، با دقت مشاهده می‌کند که او چه کاری را می‌تواند انجام دهد. دانستن این مطلب که کودک چه نوع اشتباهاتی را مرتکب می‌شود، به همان اندازه پیشرفت کودک در کارها، اهمیت دارد. زیرا اشتباهات کودک علائمی درباره روند فکری و میزان رشد کنونی او می‌باشد.

آموزش انفرادی را می‌توان به منزله جریان‌ات تدریس- ارزیابی دانست. معلم نیز بایستی به طور متناوب نقش‌های معلم و ارزیاب را ایفا نماید. بدین طریق که ابتدا کودک را مورد آزمایش قرار داده و سپس مقدار معینی مواد آموزشی که بر اساس اطلاعات به دست آمده از آزمایش انجام شده

طرح‌ریزی شده است، به کودک تدریس می‌شود. مجدداً کودک مورد آزمایش قرار می‌گیرد تا معلوم شود چه اندازه از مواد تدریس شده را فرا گرفته است. چنانچه کودک آزمون را با موفقیت بگذراند، روشن می‌شود که تدریس موفقیت‌آمیز بوده و معلم برای مرحله بعدی یادگیری مواد جدیدی را طرح‌ریزی و بوسیله آن پس از آموزش کودک، کودک را مورد آزمایش مجدد قرار می‌دهد. چنانچه کودک در آزمون توفیق نیابد، اشتباهات او مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد تا علت عدم موفقیت وی مشخص شده و خط مشی طرح‌ریزی برنامه آموزشی بعدی نیز تعیین گردد. بعنوان مثال، معلم آموزش انفرادی ممکن است از اشتباهات شفاهی فرد در خواندن استفاده نماید چرا که تحقیقات مختلف نشان داده است که تجزیه و تحلیل اشتباهات خواندن که به طور شفاهی صورت می‌گیرد، علائم بسیار مهمی از جریانات فکری کودک را در مورد خواندن آشکار می‌کند. اشتباهات شفاهی خواندن را نباید تنها به عنوان اشتباهات تصحیح شدنی در نظر گرفت بلکه لازم است آنها را به عنوان رفتار آشکاری که ممکن است جنبه‌هایی از طرز کارکرد و عمل هوش او را آشکار نماید، تلقی نمود.

آموزش انفرادی ممکن است بطور مختلف مانند: آموزش خصوصی،

آموزش در گروه‌های کوچک و آموزش در کلاس انجام پذیرد.

آموزش انفرادی به تصمیم‌گیری مداوم توسط فردی که مواد آموزشی را طرح‌ریزی و تدریس می‌کند، احتیاج دارد. به عقیده اسمیت و نایت ورث جریان کامل آموزش انفرادی را می‌توان به شکل دایره‌هایی تصور کرد که در آن هر مرحله از آموزش، قسمتی از محیط این دایره را تشکیل می‌دهد.

کودکان استثنایی، مشکلات خود را با ناتوانی در انجام فعالیت‌ها، انجام تکالیف مدرسه، برقراری ارتباط با آموزگار، دوستان، والدین و... رفتارهای نابهنجار به ویژه عصبانیت، پرخاشگری، مشکلات روانی-عاطفی و... بروز می‌دهند. این رفتارها به ویژه اگر کودک ناتوان در مدرسه کودکان عادی تحصیل کند، بیشتر بروز می‌کند. از این رو کودکان استثنایی، به ویژه کودکانی که دچار ناتوانی یا کم‌توانی ذهنی هستند، نیازمند شیوه‌های آموزشی ویژه، انتخاب مدرسه مناسب و... بوده و باید با شیوه اصولی آموزش ببینند.

گروه‌های هدف برای دریافت خدمات تخصصی

۱- دانش‌آموزان ناشنوا و نیمه شنوا

به فردی دانش‌آموز ناشنوا اطلاق می‌شود که با میزان باقیمانده شنوایی خود علیرغم استفاده از وسایل کمک شنوایی؛ نتواند گفتار دیگران را از طریق حس شنوایی بشنود؛ به عبارت دیگر میزان ناتوانی حس شنوایی او ۷۰ دسی بل یا بیشتر بوده و لذا از فراگیری زبان پیرامون خود از طریق حس شنوایی محروم است.

به فردی دانش آموز نیمه شنوا اطلاق می‌شود که میزان باقیمانده شنوایی او حتی با استفاده از وسایل کمک شنوایی و بهره‌گیری از راهنمایی‌های آموزشی برای دریافت مطالب شنیداری و گفتاری کافی نبوده و میزان ناتوانی حس شنوایی اش بین ۳۵ تا ۶۹ دسی بل باشد.

۲- دانش آموزان نابینا و نیمه بینا

به فردی دانش آموز نابینا اطلاق می‌شود که فاقد بینایی بوده و با میزان باقیمانده بینایی او علیرغم استفاده از وسایل کمک بینایی به حدی کم و محدود باشد که ایجاب نماید آموزش وی از طریق روش‌های آموزشی ویژه نابینایان و خط بریل صورت پذیرد حداکثر "حدت بینایی" اصلاح شده چنین دانش آموز از ۲۰/۲۰ کمتر بوده و یا زاویه دید او در بزرگترین قطر از ۲۰ درجه بیشتر نیست.

به فردی دانش آموز نیمه بینا اطلاق می‌شود که میزان باقیمانده بینایی او با استفاده از وسایل کمک بینایی به حدی کم و محدود است که قادر به استفاده از خطوط کتاب‌های عادی نبوده و برخورداری از آموزش و پرورش مستلزم استفاده از وسایل "کمک بینایی" مخصوص یا کتاب‌های "درشت خط" باشد. حداکثر حدت بینایی اصلاح شده چنین دانش آموز از ۲۰/۲۰ بیشتر و از ۷۰/۲۰ کمتر است.

۳- دانش آموزان کم توان ذهنی

به فردی دانش آموز کم توان ذهنی اطلاق می‌شود که عملکرد عمومی هوش او به طور "معنی‌دار" یا قابل ملاحظه‌ای پایین‌تر از میانگین باشد و با مشکلاتی در رفتار سازشی توأم بوده و در دوران رشد پدیدار شده باشد. کودکان کم توان ذهنی از نظر آموزشی به سه گروه "آموزش‌پذیر" تربیت‌پذیر و حمایت‌پذیر تقسیم می‌شود که آموزش و پرورش استثنایی مسئولیت تعلیم و تربیت دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش‌پذیر را برعهده دارد.

۴- دانش آموزان با اختلالات رفتاری

به فردی "دانش آموز با اختلال رفتاری" اطلاق می‌شود که علیرغم دارا بودن هوش مرزی و یا بالاتر رفتار اجتماعی - عاطفی وی از حیث فراوانی؛ شدت؛ و شرایط ظهور؛ تفاوت معناداری با رفتار افراد همسن خود داشته و این امر مانع استفاده او از آموزش و پرورش عادی گردد.

۵- دانش آموز معلول جسمی - حرکتی

به فردی دانش آموز معلول

جسمی - حرکتی اطلاق می شود

که علی رغم برخوردارگی از

بهره هوشی مرزی و بالاتر، به علت

مشکلات جسمی - حرکتی شدید

قادر به استفاده مؤثر از امکانات

آموزشی مدارس عادی نباشد.

۶- دانش آموز با مشکلات ویژه یادگیری

به فردی دانش آموز با مشکلات ویژه یادگیری اطلاق می شود که با

وجود برخوردارگی از هوش طبیعی و نداشتن نقایص حسی؛ آسیب های شدید

مغزی و مشکلات شدید عاطفی - اجتماعی؛ قادر به بهره گیری کامل از

امکانات آموزش و پرورش عادی نبوده و در یک یا چند ماه درسی ضعف

محسوس و مشهود داشته باشد.

۷- دانش آموز چند معلولیتی

به فردی دانش آموز چند معلولیتی اطلاق می شود که دارای دو یا چند

مورد از انواع معلولیت های ذهنی؛ شنوایی؛ بینایی و جسمی است؛ به طوری

که بدون استفاده از خدمات و آموزش ویژه قادر به استفاده از آموزش و پرورش متداول نباشد.

بعضی از دانش‌آموزان استثنایی نیاز به خدمات ویژه دارند این خدمات شامل موارد ذیل می‌باشد:

۱- گفتار درمانی:

از آنجا که دانش‌آموزان دچار اختلالات تلفظی و تکلمی؛ در برقراری ارتباط با همسالان خود دچار مشکل می‌باشند و این موضوع موجب بروز مشکلات عدیده از جمله افت آموزشی در دروس شفاهی و... می‌شود گفتار درمانگران با شیوه‌ها و روش‌های تخصصی درمانی جهت اصلاح گفتار به دانش‌آموزان کمک می‌نمایند تا بتوانند به گفتار طبیعی برسند که بهبود پیشرفت تحصیلی را به دنبال دارد.

۲- کار درمانی:

بعضی از کودکان به طور مادرزادی و بر اثر سوانح و بعضی دیگر در اثر آسیب‌های مغزی دچار اختلالاتی در اندام‌های دست و پا می‌باشند با مراجعه به کار درمان و طراحی جلسات درمانی برای اندام‌های درگیر به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا به مرور زمان بازتوانی خود را بدست آورده و در اجتماع دچار مشکل جدی نگردند.

۳- مشاوره و مددکاری:

برای دانش‌آموزان استثنایی که از اختلالات متفاوتی رنج می‌برند؛ ضرورت و اهمیت مشاوره جزء لاینفک برای بهبود وضعیت آموزشی می‌باشد که با هدف کمک به خانواده جهت پذیرش و نگرش مثبت نسبت به معلولیت فرزند و یاری دانش‌آموزان جهت بهره‌مندی از حداکثر توانمندی برای حضور بهتر در محیط آموزشی می‌باشد.

۴- شنوایی سنجی:

ارائه خدمات تجویز سمعک و آزمایشات شنوایی به صورت رایگان و همچنین تربیت شنوایی برای نوآموزانی که اختلال شنوایی آنان رو به کاهش می‌باشد و کنترل وضعیت نوآموزانی که وضعیت شنوایی آنان رو به افزایش و یا کاهش است و نیاز به تغییر جایگاهی آموزشی دارند.

۵- بینایی سنجی:

معاینات بینایی و تجویز عینک و ذره بین به دانش‌آموزانی که نیاز به وسایل کمک بینایی دارند و همچنین تربیت بینایی دانش‌آموزانی که دچار کاهش دید هستند و نیاز به تعیین جایگاه آموزشی دارند.

۶- بهداشت:

با توجه بیمارهای خاصی که دانش‌آموزان استثنایی دارند نیاز است که به صورت ماهانه توسط مربی بهداشت و سالانه توسط پزشک معاینه گردند. زیرا مراقبت از وضعیت جسمانی دانش‌آموزان استثنایی تأثیرات شگرفی در

وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان دارد و یکی از اهداف بهداشت در آموزش و پرورش استثنایی می‌باشد.

نیازهای آموزشی ویژه

نیازهای آموزشی ویژه یا SEN

(Special Education needs) ویژه کودکانی است که دچار مشکلات آموزشی و ناتوانی در درک و فهم مطلق یا نسبی مسایل آموزشی بوده و نسبت به همسالان خود از توان آموزشی کمتر یا بسیار کمتری برخوردارند. این کودکان نیازمند حمایت- نه ترحم- راهنمایی و آموزش و پرورش ویژه بوده و برای آموزش و پرورش آنها باید از مربیان و آموزگاران ویژه کودکان استثنایی کمک گرفت.

اصلی‌ترین نیازهای آموزشی- پرورشی کودکان استثنایی عبارت است از:

- آموزش مهارت خواندن، نوشتن، درک مفاهیم آموزشی- پرورشی با شیوه‌های مناسب
- آموزش مهارت برقراری ارتباط با همسالان و پذیرش ارتباط همسالان با خود؛ شامل برقراری ارتباط عاطفی- رفتاری و کلامی با همسالان
- فراگیری مهارت‌های رفتاری و بروز عکس‌العمل‌ها و واکنش‌های به جا و درست

- ➔ آموزش نحوه اداره کردن و نگهداری و مراقبت از خود در برابر حوادث و مشکلات و دفاع از خویشتن در مقابل خطرات
- ➔ فراگیری شیوه فهماندن نیازهای شخصی به دیگران به ویژه به والدین، آموزگار و مددکار و...

به طور کلی در آموزش کودکان استثنایی (از هر نوعی) این مراحل جزء اصلی فرآیند آموزش می‌باشند:

- ➔ تشخیص
- ➔ طرح‌ریزی آموزشی
- ➔ اجرای طرح
- ➔ ارزشیابی میزان پیشرفت

➔ تشخیص

بی‌شک ناتوانی استثنایی معلول به یک میزان و در یک راستا نیست. بنابراین میزان و نحوه فراگیری و نوع آموزش‌ها نیز متفاوت است. معلم برای سنجش تفاوت‌ها و نیازهای کودکان در اولین قدم می‌تواند با بهره‌گیری از برنامه‌های آموزشی - پرورشی هماهنگ، توان کودکان را محک بزند تا به تفاوت و نیازهای تک تک آنها پی ببرد. در این مرحله آموزگار باید به بررسی دقیق شیوه‌های رفتاری، آموزشی، ناتوانی‌ها و نیازهای هر یک از

کودکان بپردازد تا به طور کامل و دقیق بر کودک و نیازهای فردی او مسلط شود.

➔ طرح‌ریزی آموزشی

در مرحله دوم؛ معلم باید با توجه به نیازهای ویژه هر کودک، فعالیت‌های آموزشی- پرورشی را انتخاب کرده و با برنامه‌ریزی دقیق آموزش‌ها را به مرحله اجرا بگذارد. بهتر است برنامه‌ها با والدین کودک نیز هماهنگ شود تا در زمان کمتر و با کارایی بیشتری برنامه‌ها به نتیجه برسند. این مرحله از آموزش به «آموزش یا برنامه آموزش انفرادی» (Individual Education Plan) معروف است.

➔ اجرای طرح

در این مرحله برنامه آموزشی به صورت زمان‌بندی شده و مرحله به مرحله ارائه می‌گردد.

➔ ارزشیابی میزان پیشرفت

در مرحله چهارم؛ نیاز است تا پیشرفت فراگیران به ویژه پاسخ‌ها و تحولات رفتاری- آموزشی هر کودک پس از اجرای برنامه آموزشی «IEP» به دقت بررسی شود تا در صورت مشاهده هرگونه نقص در اجرای برنامه IEP یا نقص در فراگیری کودک، برنامه‌های جدیدی به اجرا درآید.

آنچه در مراحل مختلف اجرای طرح‌ها و برنامه‌های آموزشی مؤثر است. تحمل و پشتکار والدین، معلم و فراگیران است.

یکی از مهمترین نکات در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های آموزشی - پرورشی کودکان استثنایی، ارتباط تنگاتنگ والدین با معلم، پزشک و روانپزشک کودک در خارج از مدرسه و ارتباط مستمر والدین با آموزگار و مشاوره ویژه کودکان استثنایی در مدرسه است.

گام به گام با کودک استثنایی

همپا شدن و گام برداشتن با توان کودکان استثنایی یکی از اصول آموزشی کودکان ناتوان است؛ چرا که تفاوت عمده آموزش به کودکان ناتوان و کودکان عادی، کند بودن عکس‌العمل‌های کودکان ناتوان در مقابل برنامه‌های آموزشی - پرورشی است. بنابر این انتخاب مربی مناسب یکی از عوامل مهم جهت آموزش صحیح کودکان معلول است.

نقش مربی - آموزگار، چنان کلیدی است که موفقیت یا دلزدگی کودک مستقیماً به او وابسته است.

یکی از نکات مهم و مورد توجه، نحوه ارتباط مربی و فراگیر است به طوری که لازم است هر کودک به صورت مستقیم و ویژه با مربی در ارتباط

باشد. این ارتباط به حدی مهم است که بدون آن طرح آموزش انفرادی (IEP) با شکست مواجه می‌شود.

به منظور برقراری ارتباط صحیح، منطقی و دوستانه میان آموزگار- مربی و کودک باید به این نکات توجه شود:

- نیازهای فردی هر کودک را به درستی شناسایی کنیم تا ارتباطی صحیح و منطقی با کودک برقرار کنیم: این ارتباط اجرای بهتر طرح IEP را نیز به دنبال خواهد داشت.

- اولویت‌ها را بررسی کنیم و نیازهای آموزشی را براساس اولویت‌ها پاسخ دهیم.

- قرار است چه کسی علاوه بر مربی، نیازهای آموزشی کودک را برآورده سازد و میزان این مداخله در چه حد و به چه صورتی است؟

- والدین چه مسئولیتی را به عهده دارند تا در جهت تکمیل فعالیت‌های مربی گام بردارند.

آموزش و مشاوره به والدین کودکان استثنایی

یکی دیگر از خدمات قابل ارائه در این طرح، ارائه آموزش و مشاوره به والدین کودکان می‌باشد. در بسیاری موارد دیده شده که مربی به تنهایی نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای آموزشی - پرورشی کودک باشد و فقط

پاسخگوی بخشی از آنها است. در این موارد لازم است تا برنامه‌ها به صورت مکتوب در اختیار والدین نیز قرار بگیرد تا والدین در تکمیل فعالیت‌های مربی حرکت کنند. در مواردی نیز برگزاری جلسات فوق برنامه کارگشاست. در این جلسات لازم است والدین نیز حضور یابند تا از نزدیک با فعالیت‌ها و نحوه آموزش آشنا شوند.

آن چه علاوه بر آموزش و پرورش صحیح کودکان استثنایی، آنها را به سوی آرامش و امکان فراگیری بهتر آموزش‌ها سوق می‌دهد، توانمندی والدین از جهت آموزشی و روانی است. والدینی که خود از جهت روانی - عاطفی و آموزشی، آموزش‌های لازم را دیده باشند می‌توانند با اعتماد به نفس فرزندشان را راهنمایی و حمایت کنند.

تکمیل آموزش‌ها

در بسیاری موارد، آموزش‌های مدرسه پاسخگوی نیاز دانش‌آموزان استثنایی نبوده و مربیان در منزل باید فعالیت‌های تکمیلی را به اجرا گذارند. گاهی نیز معلولیت در حدی است که آموزش‌های مدرسه پاسخگوی نیاز دانش‌آموز نیست.

آن چه برای جبران این وضعیت پیشنهاد می‌شود، **استفاده از مددکاران و مربیان کارآموده در منزل است**. براساس آمار بیشترین مشکل کودکان معلول در نحوه تکلم، واکنش و عکس‌العمل به حالت‌های مختلف به ویژه در شرایط اضطراری و ناتوانی در بیان نیازها به ویژه نیازهای فردی است. این کمبودها با همسو شدن آموزش آموزگار در مدرسه و مددکار و والدین در منزل قابل حل است. برای همکاری بیشتر و بهتر میان مددکار، والدین و آموزگار، برگزاری جلسات مشاوره حضوری کارگشا است.

فرایند ارائه خدمات

فرآیند راه‌اندازی این زمینه شغلی دارای مراحل زیر است:

مرحله اول: راه‌اندازی وب‌سایت اینترنتی

برای معرفی خدمات‌تان و همچنین برقراری ارتباط با مشتریان و عرضه خدمات، یک وب‌سایت اینترنتی راه‌اندازی می‌کنید برای این منظور اقدامات زیر را انجام دهید:

الف) آدرس یا دامنه (domain) مناسبی را برای سایت‌تان انتخاب کنید.

این دامنه باید دارای سه ویژگی باشد:

➔ کوتاه و مختصر باشد تا به آسانی نوشته و گفته شود

➔ مرتبط با نوع کسب و کارتان باشد

➔ متمایز و جدید باشد

ب) با توجه به نوع خدماتی که می‌خواهید ارائه نمایید میزبان (Host) و

خدمات دهنده (server) مناسبی برای سایت خود تهیه کنید.

ج) سایت خود را طراحی کنید (این کار را می‌توانید خودتان شخصاً انجام

دهید یا اینکه از گروه‌های طراحی سایت استفاده کنید)

د) برای سایت خود بازاریابی کنید تا بازدیدکنندگان بیشتری آن را مشاهده

کنند. توصیه‌های زیر کمک می‌کند که سایت شما پر بیننده شود:

- ➔ طراحی گرافیکی فضای سایت خود را با گروه‌های هدف (کودکان استثنایی) و نوع خدمات، هماهنگ سازید.
 - ➔ لیستی از خدمات قابل ارائه خود را به صورت تفصیلی تهیه و در سایت قرار دهید.
 - ➔ لیست گروه متخصصین، مربیان و کارشناسان خود را به همراه رزومه کامل آنها در سایت قرار دهید.
 - ➔ مطالبی علمی و آموزشی از منابع مختلف در زمینه کودکان استثنایی تهیه نموده و در سایت قرار دهید.
 - ➔ می‌توانید چند نمونه از بازی‌های آموزشی نرم‌افزاری نیز تهیه و برای استفاده کودکان با نیازهای ویژه در سایت خود قرار دهید.
- برای سایت خود تبلیغات کنید و از طریق فنونی که در بخش بازاریابی گفته می‌شود مراجعه کنندگان سایت خود را افزایش دهید تا خدمات بیشتری ارائه نمایید.

مرحله دوم: شناسایی و مذاکره با متخصصین، مربیان و کارشناسان مورد نیاز

با توجه به نوع خدماتی که ارائه می‌نمایید شما نیازمند شناسایی متخصصین، مربیان و کارشناسان می‌باشید که می‌توانید از میان همکلاسی‌های دوران دانشگاه، همکاران، دوستان و آشنایان شناسایی نموده و به صورت تلفنی و یا حضوری موافقت آنان را برای همکاری جلب نمایید.

نحوه همکاری شما با این تیم بصورت حق العمل کاری است. یعنی آنها در ازاء خدماتی که ارائه می کنند و مطابق تعرفه ای که با آنها توافق کرده اید دستمزد دریافت می کنند.

مرحله سوم: تبلیغات و جلب مشتری

برای سایت خود، تبلیغات کنید این کار می تواند به روش های مختلفی صورت گیرد:

الف) تبلیغات انجام خدمت بصورت سرویس در محل:

تهیه پوستر و اطلاعیه تبلیغاتی و نصب آن در محیط هایی که متقاضیان دریافت خدمات حضور دارند مانند: مدارس کودکان استثنایی، بهزیستی، مهدکودک ها، بیمارستان ها و مراکز توانبخشی و...

ب) چاپ آگهی در صفحات نیازمندی روزنامه های همشهری و...

ج) تبلیغات اینترنتی برای ارائه خدمات ترجمه از طریق اینترنت:

۱) معرفی سایت در سایت های دیگر از طریق بسترهای تبلیغاتی و یا

تبادل لینک با سایت های دیگر.

۲) معرفی سایت در موتورهای جستجو.

۳) معرفی سایت از طریق گروه های گفتگو و خبری

۴) ارسال ایمیل های تبلیغاتی برای گروه های مخاطبان

مرحله چهارم: ارائه خدمات

- (۱) مذاکره با متقاضی خدمات
- (۲) ارزیابی اولیه کودک و شناسایی نیازهای آموزشی
- (۳) طراحی برنامه آموزشی و پرورشی مناسب (استفاده از متخصصین و کارشناسان با توجه به نیاز کودک)
- (۴) پیاده‌سازی برنامه آموزشی
- (۵) ارزیابی میزان پیشرفت کودک
- (۶) ارائه خدمات مشاوره به کودک و والدین (در صورت نیاز)
- (۷) ارائه آموزش به والدین به منظور اثربخشی بیشتر آموزش‌ها (در صورت نیاز)

امکانات و تجهیزات مورد نیاز

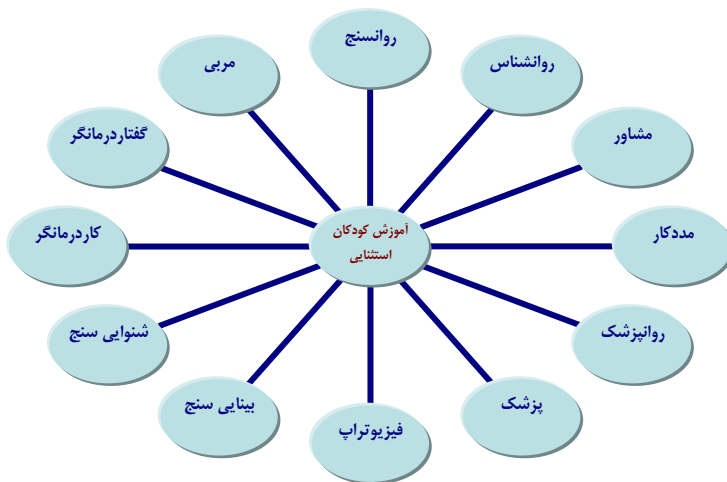
حداقل فضای لازم برای راه‌اندازی این کسب و کار خانگی یک اتاق ۱۲ متری می‌باشد. برای راه‌اندازی این کسب و کار به حداقل امکانات و تجهیزات زیر نیاز دارید.

ردیف	تجهیزات	مبلغ (ریال)
۱	کامپیوتر خانگی	۷۵۰۰۰۰۰
۲	پرینتر لیزری	۲۰۰۰۰۰۰
۳	فکس	۱۵۰۰۰۰۰
۴	خط تلفن	۵۰۰۰۰۰
۵	اینترنت پرسرعت (هزینه یکسال)	۴۰۰۰۰۰۰
۶	اسکندر	۱۵۰۰۰۰۰
۷	میز تحریر و صندلی	۱۰۰۰۰۰۰
	مجموع	۲۰,۰۰۰,۰۰۰

نیروی انسانی مورد نیاز

این کسب و کار نیازمند شبکه‌ای از همکاران می‌باشد. شبکه همکاران همه افراد یا مشاغلی هستند که بطور مستقل فعالیت می‌کنند ولی برای راه‌اندازی یا اداره کسب و کار خود با آنها همکاری می‌کنید. این افراد یا مشاغل براساس توافق فی‌مابین، فعالیت‌هایی را در ارتباط با خدمات مربوطه انجام

می‌دهند و دستمزدی را دریافت می‌کنند. مزیت چنین رویکردی در اداره یک کسب و کار این است که شما تنها زمانی دستمزد پرداخت می‌کنید که فعالیتی انجام شده باشد. در ابتدای کار که هنوز معلوم نیست حجم کار چه میزان باشد و یا احتمالاً کم است، لذا کمترین هزینه را برای یک کارآفرین دارد. مزیت دیگر این نحوه همکاری این است که شما به محل خاصی برای انجام فعالیت‌ها نیاز ندارید و چون تنها فرد تمام وقت در کسب و کارتان خودتان هستید می‌توانید این کسب و کار را از منزل خودتان اداره کنید.

سرمایه مورد نیاز

این کسب و کار به سرمایه بسیار کمی نیاز دارد. شما می‌توانید آن را با پس‌انداز شخصی تأمین کنید.

ریال	شرح سرمایه	نوع سرمایه
۲۰۰۰۰۰۰	هزینه تجهیزات	سرمایه ثابت
۲۰۰۰۰۰۰	راه‌اندازی سایت (میزبان و دامنه)	
۲۰۰۰۰۰۰	طراحی سایت	
۲۰۰۰۰۰۰	هزینه تبلیغات	سرمایه در گردش (شش ماه)
۳۰۰۰۰۰۰	هزینه نیروی انسانی	
۴۰۰۰۰۰۰	هزینه اداری (مکالمات تلفنی، کاغذ و قلم و...)	
۱۰۰۰۰۰۰	هزینه‌های پیش‌بینی نشده	
۱۰۶،۰۰۰،۰۰۰	مجموع	

برآورد سرمایه مورد نیاز برای راه‌اندازی این کسب و کار خانگی مربوط به سال ۱۳۸۹ می‌باشد. برای اطلاع از سرمایه مورد نیاز به روز شده، به سایت موسسه کار و تأمین اجتماعی www.lssi.ir مراجعه فرمایید.

برای راه‌اندازی هر کسب و کاری به سرمایه ثابت برای خرید تجهیزات نیاز دارید که نوعی سرمایه‌گذاری محسوب می‌شود و در واقع دارایی شما از حالت نقدی به صورت غیر نقدی تبدیل می‌شود و امکان کسب درآمد را برای شما فراهم می‌کند. سرمایه در گردش شامل مجموع هزینه‌هایی است که شما در یک دوره کاری باید بپردازید تا درآمدی حاصل شود و بعد از آن درآمد حاصله بخشی بصورت سود کسب و کار و بخشی جایگزین هزینه‌های انجام شده می‌شود و این چرخه همواره ادامه دارد. به یاد داشته باشید این محاسبات بصورت کلی و عمومی انجام شده و شما می‌توانید با توجه به شرایط خاص خود تا حدودی آن را تعدیل و تغییر دهید. مثلاً اگر خودتان سایت‌تان را طراحی کنید و یا از وبلاگ‌های رایگان استفاده کنید هزینه شما کاهش می‌یابد. همچنین هزینه نیروی انسانی در واقع هزینه‌ای که شما برای معیشت خود باید پرداخت کنید تا درآمد شما به حد مطلوبی برسد.

تخصص و مهارت‌های مورد نیاز

میزان تسلط بر مهارت			مهارت مورد نیاز	
پیشرفته	متوسط	مقدماتی		
		*	ICDL	مهارت‌های عمومی
	*		روابط عمومی بالا	مهارت‌های تخصصی
	*		فنون مذاکره	
	*		آشنا به مسائل کودکان استثنایی	
*			مدیریت امور خدماتی	مهارت‌های ویژه
*			بازاریابی	
*			سرپرستی و مدیریت کار گروهی	
سخت کوش و بردبار، معاشرتی و خوش برخورد، دارای خلاقیت و نوآوری				ویژگیهای فردی
با توجه به اینکه این کسب و کار به صورت شبکه‌ای از همکاران مدیریت می‌شود؛ هر یک از افراد با تخصص‌های ذکر شده در بخش نیروی انسانی می‌توانند وارد این کسب و کار شوند و موفق باشند ولی به طور کلی تحصیلات رشته خاصی لازم نیست و کسانی که مهارت‌های فوق را از طریق دوره‌های آزاد و یا به طور تجربی کسب نمایند می‌توانند وارد این حرفه شوند.				تحصیلات

برخی مزایای پرداختن به این کسب و کار نسبت به کسب و کارهای مشابه آن در کشور

قبل از پرداختن به بازار خدمات این شغل لازم است به یکسری از مزایای کلی پرداختن به این شغل که می‌تواند آن را از سایر خدمات مانند آن متمایز سازد اشاره شود:

۱- عدم هزینه اجاره یا خرید محل کار
از آنجا که اجاره یا خرید محل کار برای خیلی از افراد مشکل می‌باشد، این شغل می‌تواند بار مالی این مشکل را برطرف سازد. در اکثر موارد، فرد مجبور است مبالغ زیادی برای اجاره یا خرید دفتر یا محل کار هزینه نماید که منجر به بلوکه شدن سرمایه‌های مادی می‌شود.

۲- استفاده بهینه از وقت و انرژی
هر روز افراد زیادی برای رسیدن به محل کار خود به ویژه در شهرهای بزرگ، زمان زیادی را در ترافیک‌های سنگین از دست می‌دهند. همچنین هزینه‌ای که برای واردات و تولید بنزین برای بخش حمل و نقل صورت می‌گیرد خیلی بالاست. اگر محل کار افراد در خانه باشد، این هزینه‌ها به حداقل ممکن خواهد رسید و همچنین از میزان آلودگی در شهرهای بزرگ کاسته می‌شود.

۳- کاهش هزینه‌های رفت و آمد

هزینه‌هایی که فرد یا کارفرمایان مجبور هستند همه روزه برای حمل و نقل بپردازند، می‌تواند با گسترش اینگونه کسب و کارها کاهش یابد.

۴- صرف زمان بیشتر در کنار افراد خانواده

افراد می‌توانند زمان بیشتری را در کنار افراد خانواده خود باشند (این مسأله، خصوصاً برای بانوان حائز اهمیت است، چرا که می‌توانند ضمن تربیت فرزندان خود و انجام کار منزل، از درآمد هم برخوردار باشند).

۵- ساعات کار اختیاری

افراد مجبور نخواهند بود که در یک ساعت خاص، کار خود را آغاز نموده و یا تعطیل کنند. به عبارت دیگر هم افرادی که مایلند صبح کار کنند (morning person) و هم افرادی که علاقه‌مندند عصر کار کنند (evening person)، می‌توانند در کسب و کارهای خانگی، زمان کاری خود را تحت کنترل درآورند.

۶- شغل دوم

افراد می‌توانند این شغل را به عنوان شغل دوم خود انتخاب کنند و در زمان‌هایی که در خانه هستند، این شغل را انجام دهند.

۷- استفاده از نیروی کار خانگی

از آنجا که فعالیت در خانه صورت می‌گیرد، دیگر افراد خانه هم می‌توانند در زمان فراغت به فرد اصلی در انجام این کار کمک نمایند.

۸- خود مدیریتی

فرد در این نوع کسب و کارها به روش و سلیقه شخصی خود، کارها را به انجام می‌رساند و تصمیم گیرنده اصلی در انتخاب سبک کار، خود فرد می‌باشد که می‌تواند با خلاقیت و ابتکار عمل، زودتر به نتیجه برسد.

۹- انگیزه شغلی

از آنجا که سود هر ابتکار و کارآفرینی به طور مستقیم نصیب خود فرد می‌شود، انگیزه فرد برای کارآفرینی و خلاقیت افزایش می‌یابد.

۱۰- پایین بودن سرمایه مورد نیاز برای راه‌اندازی

از آنجا که برای راه‌اندازی و شروع فعالیت در این نوع کسب و کار، تجهیزات و ماشین‌آلات سنگین مورد نیاز نیست، لذا سرمایه زیادی لازم نمی‌باشد.

۱۱- پایین بودن میزان ریسک

به دلیل پایین بودن سرمایه مورد نیاز در این نوع کسب و کارها، ریسک کاهش می‌یابد.

۱۲- تناسب با ویژگیهای جسمی افراد کم‌توان

کار کردن در بیرون از محیط خانه برای اکثر معلولین، مشکلات زیادی را به همراه دارد؛ لذا بیشتر آنها از داشتن کسب و کاری متناسب با ویژگیهای جسمی خود محروم هستند. از این رو، این افراد با کار در خانه از یک طرف می‌توانند برای خود شغل و درآمدی داشته باشند و خود را سربرار دیگران

احساس نکنند و از طرف دیگر در ایجاد ارزش افزوده و رشد اقتصادی کشور سهمی داشته باشند.

وضعیت بازار خدمات

متأسفانه آموزش و پرورش نتوانسته در حوزه معلولان به خوبی کار کند و این مربوط به یک یا دو معلولیت نمی‌شود. تعداد مدارس ویژه کودکان استثنایی در تهران محدود است اما باز هم بد نیست اما در شهرها و شهرستان‌های کوچک کودکان معلولی را داریم که به دلیل نبود زیرساخت‌های آموزشی از تحصیل محروم‌اند.

عدم آگاهی خانواده‌ها یکی دیگر از مشکلات کودکان استثنایی است برخی از خانواده‌ها به خصوص در مناطق محروم کشور نقص کودک خود را مرگ زندگی او تلقی می‌کنند و آینده‌ای از نظر تحصیل و زندگی کودک در نظر نمی‌گیرند و همین امر باعث می‌شود جامعه کودکان استثنایی از توانایی‌های دیگر خود بی‌اطلاع بمانند.

مطابق آمار تأیید شده سازمان‌های بین‌المللی از جمله یونسکو تعداد تقریبی افرادی که به لحاظ تفاوت‌های محسوس فردی نیاز به برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای دارند در هر جامعه بین ۱۳ تا ۱۵ درصد می‌باشند و به طور

متوسط حدود ۱۳ درصد از کودکان و دانش‌آموزان سنین مدرسه نیاز به بهره‌گیری از برنامه‌های آموزش و پرورش استثنایی دارند:

- ۱) کسانی که دارای ناتوانی‌های تکلمی هستند حدود ۲ درصد
- ۲) گروه ناسازگاران اجتماعی و هیجانی حدود ۲ درصد
- ۳) گروه عقب ماندگان ذهنی حدود ۲/۲-۵ درصد
- ۴) گروه کودکان سرآمد حدود ۲ درصد
- ۵) گروه نابینایان (نیمه نابینا و نابینا) حدود ۲/۵ درصد
- ۶) گروه معلولان جسمی حدود ۱/۵ درصد
- ۷) گروه ناشنوایان و سخت شنوایان حدود ۱/۵ درصد
- ۸) دانش‌آموزانی که دارای اختلالات خاص یادگیری هستند حدود ۱ درصد
- ۹) گروهی که دارای بیماری‌های ویژه‌ای هستند (مثل صرع، قند و...) حدود ۱/۵ درصد

بنابراین بازار این کسب و کار برای راه‌اندازی مناسب می‌باشد. اولین قدم در این راه شناخت بازار است. هر کسب و کار موفق با شناخت بازار آغاز می‌شود و با یک برنامه بازاریابی درست موفق می‌شود. برای شناخت بازار باید بدانید که:

❖ چه کسانی خدمات مذکور را ارائه می‌دهند؟

❖ این افراد یا موسسات چه ویژگی‌های دارند؟

- ➔ چه تعداد هستند؟ چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی باهم دارند؟
- ➔ چه طبقه‌بندی‌هایی بین مراجعان احتمالی وجود دارد؟
- ➔ چه نوع خدمات و با چه مشخصاتی نیاز دارند؟
- ➔ چه افراد یا مؤسساتی در حال حاضر نیاز آنها را برآورده می‌کنند؟ (رقباً کیستند؟)
- ➔ نقاط قوت و ضعف آنها چیست؟

برای پاسخ به این سؤالات فعالیت‌هایی را باید انجام دهید که اصطلاحاً تحقیقات بازار گفته می‌شود. تحقیقات بازار کمک می‌کند خدمات خود را به نحوی تعریف کنید که مطابق خواسته مراجعان باشد و منجر به ارائه خدمات بیشتر و مناسب‌تر گردد.

شیوه بازاریابی و معرفی خدمات

بازاریابی در کسب و کار امروز یک امر ضروری است و در موقعیت آنها نقش اساسی ایفا می‌کند. بازاریابی به ارائه خدمات از طریق ویزیتوری یا تهیه آگهی‌های تبلیغاتی محدود نمی‌شود و مفهوم بسیار جامع‌تری دارد و به همین دلیل گفته می‌شود تفکر بازاریابی باید در کلیه بخش‌ها و فرایندهای کسب و کار نفوذ کند و مورد توجه قرار گیرد. خلق نام تجاری مناسب، تبلیغات مناسب، توجه به تعیر دائم در نیازها و در نهایت بهره‌گیری از فناوری روز از الزامات اساسی است.

بازاریابی نتیجه ناگزیر و دوری‌ناپذیر و ضروری سرمایه‌داری است. البته این بدان معنا نیست که بازاریابی تنها به کشورهای دارای نظام سرمایه‌داری محدود می‌شود، تکنیک‌های بازاریابی در تمام نظام‌های سیاسی و بسیاری از جنبه‌های زندگی کاربرد دارد.

بازار اصلی تشکیل دهنده‌ی بازاریابی به چهار (P) معروفند:

➤ محصولات product

➤ قیمت price

➤ مکان place

➤ تبلیغات promation

یعنی بازاریابی شامل طراحی و تولید محصول یا خدمات به شکلی که نیاز مصرف‌کننده را رفع کند. تعیین قیمت واقعی یعنی قیمتی که علاوه بر تضمین سود، مشتری را راضی نگه دارد. عرضه محصولات و خدمات در مکان مناسب. تبلیغات برای تشویق مشتری‌ها برای دریافت خدمات یا خرید محصول است. اجزای تشکیل دهنده این آمیزه در تمام کسب و کارها مشابه است و تنها نسبت آنها متفاوت است.

برای مثال در جایی که قیمت برای مشتریان اهمیت زیادی دارد این

قیمت است که بر آمیزه تسلط دارد.

پنجمین P آمیزه بازاریابی روابط عمومی (Reatio Pobic): برای موفقیت در امر بازاریابی ارائه یک تصویر خوب یک پیش نیاز تلقی می‌شود مثلاً با حمایت از یک مرکز خیریه یا یک رویداد ارزشمند مشابه و معرفی آن به عموم جایگاه قوی‌تری برای خود فراهم کنید.

مراحل اساسی برای یک تبلیغات موفق عبارتند از:

➔ جلب توجه

➔ تحریک خواسته‌ها

➔ ایجاد علاقه

➔ جلب اعتماد

➔ حرکت‌زایی

جلب توجه

از یک طرح بدیع، رنگ ثابت و حروف بزرگ و تصویر اثرگذار برای جلب توجه استفاده کنید.

تحریک خواسته‌ها

با طرح یک موضوع جذاب کاری کنید که مشتریان تحریک شوند و به طرف موضوع جلب شوند و خدمات را به وی گوشزد کنید.

ایجاد علاقه

به خدمات خود رنگ و لعاب بدهید و مزایای چنین خدماتی را برشمارید و امتیازات ارزش خدمات خود را به وی گوشزد کنید.

جلب اعتماد

با ارایه دلیل محکم و قانع کننده، مشتری را متقاعد کنید به آنچه ارائه می‌کنید احتیاج دارند.

حرکت‌زایی

با عباراتی نظیر عرضه استثنایی این خدمات و تمایز آن با سایر خدمات مشابه مشتری را وادار به اقدام کنید، می‌توان تلفن رایگان، پرداخت از طریق کارت اعتباری و... مشتری را راحت‌تر به حرکت در آورید.

استفاده از بازاریابی الکترونیکی

مهمترین دلیل توجیه کننده نیاز شما به استفاده از راهکار بازاریابی الکترونیکی، تغییراتی است که در نحوه جستجوی اطلاعات توسط مشتریان صورت گرفته است. با آن که هنوز هم برخی مشتریان برای جمع‌آوری اطلاعات با مراجعه به مراکز مرتبط، مشورت با متخصصین و صحبت با

دوستان نیازهای خود را رفع می‌کنند، شمار فزاینده‌ای از آنها نیز شبکه اینترنتی را به عنوان منبع آگاهی اولیه خود برمی‌گزینند.

از زمانی که سایت‌های جستجو به مقصد نهایی بسیاری از کاربران تبدیل شده است، مشتریان به طور خاص از موتورهای جستجو به عنوان پورتال‌های اطلاعاتی مورد نیاز خود استفاده می‌کنند. بخش بازاریابی باید تشخیص دهد که اینترنت محلی است که مشتریان آن را برگزیده‌اند و این موضوع برای حضور و بقا شما در بازار رقابت، باید مورد توجه قرار گیرد.

امروزه نه تنها اینترنت به منبعی منتخب برای جستجوی اطلاعات تبدیل شده است، انتظار می‌رود در چند سال آینده افراد توقع خواهند داشت که مطالب مورد نظر خود درباره خدمات یا کالا را در آن یافته، معاملات خود را از طریق اینترنت انجام دهند.

ده توصیه بازاریابی برای شروع این کسب و کار

این کسب و کار کوچک بدلیل ماهیتش نمی‌تواند در ابتدای راه‌اندازی از روش‌های پر هزینه تبلیغاتی برای معرفی خود و خدماتش استفاده نمایند. مدیران این کسب و کار بایستی به دنبال روش‌های کم هزینه‌تر باشند. در اینجا سعی شده است که روش‌های کم هزینه که الزاماً الکترونیکی نیستند، معرفی شوند. شما می‌توانید مشابه این روش‌ها را برای بازاریابی الکترونیکی هم مورد استفاده قرار دهید.

۱- بهتر است آگهی‌های خود را به صورت کارت چاپ کرده و برای مشتریان خود در بازار هدف خود ارسال کنید.

مشتریان کارت‌هائی را می‌خوانند که کوتاه و خلاصه باشد. یک آگهی کوچک روی یک کارت پستال می‌تواند بازدیدکنندگان زیادی را به وب سایت شما بیاورد و این خود می‌تواند باعث افزایش ارائه خدمات شما شود. هزینه اینکار معمولاً زیاد نیست.

۲- یک روش بازاریابی معمولاً برای همیشه برای همه کسب و کارها موفق نیست، بنابراین روش‌های بازاریابی خود را مرتب عوض کنید و در استفاده از این روش‌ها خلاق باشید.

مشتریان شما اگر متن آگهی شما عوض نشود خسته می‌شوند، البته خود شما هم از این تکرار خسته خواهید شد. بازاریابی می‌تواند مفرح باشد بنابراین از مزیت‌های استفاده از روش‌های متنوع بازاریابی برای برقراری ارتباط با مشتریان باارزش خود استفاده کنید. اما در انتخاب روش‌های بازاریابی خود دقت کنید. همیشه برای یک بازاریابی موفق باید بر اساس یک طرح بازاریابی عمل کرد. سعی کنید در طرح بازاریابی خود از روش‌های متنوع استفاده کنید. همیشه نظر مشتریان خود را در مورد روش‌هائی که بکار برده‌اید جویا شوید این نظریات می‌توانند موفقیت طرح بازاریابی شما را تضمین کند.

۳- کمک به مشتریان برای یافتن خدمات مناسب

اگر می‌خواهید برای مشتری خود بروشور معرفی محصولات را بفرستید، می‌توانید بروشور یا کارت خدماتی را که فکر می‌کنید برای مشتری شما مفید است را هم بفرستید. این کار می‌تواند به مشتری شما در یافتن خدمات مناسب کمک زیادی بکند و مشتری شما را راضی نگه دارد.

۴- جواب تلفن‌های خود را متفاوت بدهید

سعی کنید که سفارش‌های خاصی را در هر بار جواب دادن تلفن، به مشتری خود ارائه کنید. بیشتر شرکت‌ها پیام‌هایی را از پیش ضبط شده دارند که وقتی مشتری پشت خط می‌ماند آنها را برای مشتری پخش می‌کنند. شما می‌توانید اینکار را خودتان انجام دهید. از نظر مشتری تفاوتی ندارد که این پیام از قبل ضبط شده یا اینکه زنده ارائه شده است. برای استفاده از این روش مطمئن شوید که پیام شما برای مشتریان شما جذاب باشد. اگر مشتری شما از راه دور تماس می‌گیرد، با ارائه آگهی‌های طولانی وقت و پول مشتری خود را به هدر ندهید.

۵- استفاده از دست نوشته

سعی کنید در تمام نامه‌هایی که برای مشتری خود می‌فرستید، از دست نوشته و یا مهرهای مخصوص یا برچسب‌های خاص استفاده کنید. توجه داشته باشید که دست نوشته‌ای روی نامه در اولین بار که نامه دیده

می‌شود خوانده می‌شوند. به خاطر داشته باشید این نوشته در صورتی بطور کامل خوانده می‌شوند که خلاصه و کوتاه باشند بطوری که بیننده بتواند آن را در کمتر از ده ثانیه بخواند.

۶- یک پیشنهاد مناسب برای مشتری خود که تازه از شما خدمات دریافت کرده است بفرستید.

اگر بعنوان مثال مشتری شما خدمات گفتاردرمانی را از شما دریافت کرده است، می‌توانید نامه‌ای برای او بفرستید و ضمن تشکر از دریافت خدمات قبلی به اطلاع او برسانید که برای خدمات بعدی بطور مثال از تخفیف بیست درصدی برخوردار است. برای اینکه بتوانید این پیشنهاد را به فروش نزدیک کنید، برای پیشنهاد خود زمان تعیین کنید.

۷- خبرنامه

آیا می‌دانید هزینه فروش به یک مشتری جدید شش برابر بیشتر از فروش به مشتری قدیمی است؟ شما با استفاده از خبرنامه می‌توانید بازاریابی خود را بر روی مشتریان قدیمی خود متمرکز کنید. اگر هزینه خبرنامه چاپی برای شما زیاد است، می‌توانید با استفاده از پست الکترونیک اینکار را با هزینه بسیار پائینی انجام دهید. همیشه در خبر نامه خود می‌توانید پیشنهاد فروش ویژه‌ای را به مشتری قبلی خود ارائه کنید.

۸- بازاریابی مشترک

اگر فکر می‌کنید که قادر به تحمل هزینه بازاریابی به تنهایی نیستید، بدنبال شریکی باشید که خدمات او هم مناسب مشتری شما باشد یا اینکه خدمات شما مکمل یکدیگر باشد. با ارائه طرح بازاریابی مشترک می‌توانید در هزینه‌های بازاریابی صرفه جوئی کنید. علاوه بر این با این روش سرویس بهتری را هم به مشتریان خود ارائه می‌کنید.

۹- بروشورها و آگهی‌های خود را در تمام نامه‌های ارسالی شرکت خود قرار دهید. اینکار هزینه زیادی برای شما ندارد و شما از نتیجه کار قطعاً متعجب خواهید شد که ببینید این پیشنهادهاى شما به دست چه افرادی می‌رسد و سفارش ارائه خدمات به شما می‌دهند.

۱۰- سمینار

ارائه سمینار در زمینه کار خودتان یا شرکت در سمینارهای مرتبط می‌تواند نقش بسیار زیادی در معرفی کسب و کار شما داشته باشد. اگر می‌خواهید سمیناری در محل کار خود برگزار کنید، بخاطر داشته باشید که ارائه یک سمینار رایگان نمی‌تواند مشتریان شما را جذب کنید. دریافت هزینه جزئی علاوه بر اینکه مقداری از هزینه‌های سمینار را پوشش می‌دهد می‌تواند در جذب مخاطب هم به شما کمک کند. البته چنین سمینارهایی باید بسیار با کیفیت و با برنامه‌ریزی ارائه شوند.

معرفی خدمات

با توجه به توانمندی‌های خود و نیاز بازار مشخص کنید چه نوع خدماتی را می‌توانید و می‌خواهید ارائه کنید. برخی از انواع خدماتی که می‌توانید ارائه کنید عبارتند از:

• خدمات ارزیابی میزان توانمندی‌ها و نواقص کودک

• خدمات آموزشی

• خدمات گفتاردرمانی

• خدمات کار درمانی

• خدمات مشاوره و مددکاری با کودک

- خدمات مشاوره خانواده با والدین و ارائه آموزش‌های لازم به آنها
- سنجش بینایی و شنوایی کودک

توجه داشته باشید مهمترین رکن برنامه بازاریابی خدمات شما می‌باشد. چنانچه خدمات شما از نظر نوع خدمات و یا کیفیت ارائه خدمات متناسب با خواست مشتریان نباشد، برنامه بازاریابی شکست خواهد خورد پس در ابتدا تحقیقات خود را به نحو کاملی انجام دهید و دقیقاً خواست مشتریان خود را از کیفیت و نحوه ارائه خدمات تعیین کنید. برای این کار با افراد مختلف صحبت کنید. با مشتریان احتمالی مکاتبه کنید. تلفنی و یا حضوری مصاحبه کنید و در صورت امکان، نظرسنجی کنید تا تصویر روشنی از خواسته بازار پیدا کنید. بخاطر داشته باشید معمولاً ایده اولیه شما یا تصور نخستین شما از بازار صحیح نیست و لازم است که در یک پروسه تحقیق و جستجو به نتایج دقیق و اصلاح شده دست پیدا کنید.

قیمت ارائه خدمات

قیمت یکی از مهمترین ارکان برنامه بازاریابی است که تأثیر مستقیم روی فروش می‌گذارد. برای تعیین قیمت خدمات خود ابتدا باید در نظر داشته باشید که قیمت باید آنقدر پایین باشد که مشتری را جذب کند و آنقدر بالا باشد که سود مناسبی برای شما ایجاد کند. به عبارتی مشتری بدنبال قیمت

هر چه پایین‌تر و کارفرما به دنبال قیمت هر چه بالاتر است. تعادل این دو خواست توسط عامل رقابت تعیین می‌شود.

بنابراین برای تضمین قیمت خدمات خود دو عامل را در نظر بگیرید:

۱- قیمت تمام شده

۲- قیمت رقبا

قیمت تمام شده با محاسبه مجموع هزینه‌ها (متغیر و ثابت) تقسیم آن بر واحد خدمات عرضه شده بدست می‌آید.

در این حالت شما ۳ گزینه پیش رو دارید:

۱- خدمات خود را کمی کمتر از قیمت رقبا ارائه کنید. در این صورت تعداد مشتریان بیشتری جذب خواهند کرد. بخاطر داشته باشید همیشه کاهش قیمت به نفع شما نیست. چون ممکن است رقیب دیگری هم پیدا شود و قیمت پایین‌تری ارائه کند و مشتریان شما را جذب کند. باید در نظر داشته باشید که مشتریانی که بدنبال قیمت پایین‌تر هستند کمترین وفاداری به مؤسسه را دارند. یعنی به محض اینکه مؤسسه دیگری قیمت پایین‌تری ارائه کند از شما دیگر خدمات دریافت نخواهد کرد. بنابراین باید همواره مراقب اوضاع باشید و از جنگ قیمتی پرهیز کنید. جنگ قیمتی همواره به ضرر کارآفرین است چرا که شما مجبورید قیمت‌های خود را بشکنید و از سود خود کم کنید.

۲- گزینه دوم این است که قیمت خود را همانند قیمت رقبا تعیین کنید بدین ترتیب از جنگ قیمتی جلوگیری کرده‌اید و چنانچه بازار مناسب و تعداد رقیب محدود باشد می‌توانید با رقبایتان پیمان‌های همکاری تجاری ببندید و سود حداکثری حاصل کنید.

۳- گزینه سوم این است که قیمتی بالاتر از قیمت رقبا ارائه کنید. این تصمیم وقتی عملی است که شما به ازای قیمت بیشتر ارزش خدمات خود را افزایش دهید یعنی اینکه خدمات بیشتر و متمایزتری نسبت به رقبا ارائه کنید.

نکته آخر در خصوص بحث قیمت نحوه پرداخت‌ها است. شما می‌توانید پرداخت اعتباری یا پرداخت نقدی را تعریف کنید به این ترتیب مشتریان با شرایط مختلف را جذب کنید. در فروش اعتباری دقت کنید که ریسک بازگشت سرمایه وجود دارد یعنی ممکن است مشتری بدهی خود را پرداخت نکند. برای کاهش ریسک باید از اعتبار و خوش حسابی مشتری اطمینان حاصل کنید. برای این منظور از تکنیک‌هایی استفاده کنید که این شرایط را فراهم کند.

مخاطرات و آفت‌های این شغل و نحوه پیشگیری آنها

۱- به دلیل سهل‌انگاری و حرفه‌ای عمل نکردن بسیاری از فعالان بخش خدمات از یک سو و نامرئی بودن و ناملموس بودن این خدمات متأسفانه در بسیاری از مواقع ذهنیت بدی در جامعه نسبت به فعالان این حرفه شکل گرفته است که شرایط کار را برای شما دشوار می‌کند. البته همین موضوع به عنوان یک فرصت تلقی می‌گردد و بسیاری از مشتریان تشنه دریافت خدمات با کیفیت و حرفه‌ای هستند که اگر خوب عمل کنید می‌توانید بازار خوبی را بدست آورید.

۲- همچنین با توجه به اینکه این کسب و کار با همکاری شبکه‌ای از متخصصین و کارشناسان صورت می‌گیرد، شما به عنوان مدیر این کسب و کار باید توانایی بالایی در زمینه‌های زیر کسب نمایید:

➤ برنامه‌ریزی و هماهنگی

➤ مدیریت زمان و هزینه

➤ کار گروهی

➤ ارزیابی از خدمات همکاران

۳- با توجه به اینکه اکثر خدمات قابل ارائه در این کسب و کار تخصصی می‌باشد بنابراین تشکیل شبکه‌ای از متخصصین و کارشناسان که به خوبی از عهده کارشان برآیند و رضایت مشتری را جلب نمایند نیازمند صرف

زمان و هزینه می‌باشد. شما در طی زمان باید تلاش کنید تا ارزیابی از کار همکاران خود- از طریق نظرسنجی از مشتریان- انجام دهید تا بتوانید خدمات بیشتر و بهتری به مشتریان ارائه نمایید.

توصیه‌هایی برای بهبود و توسعه شغلی

در اینجا به چند رهنمود برای همکاران در اداره این کسب و کار و در رابطه با کودکان با نیازهای ویژه اشاره می‌شود:

۱- به یاد داشته باشید که کودک با نیاز ویژه در مرحله نخست یک کودک است.

- با کودکان با نیازهای ویژه همانند سایر کودکان رفتار کنید تا احساس نکنند که با دیگران متفاوتند.

- از روش‌های آموزشی آزمون شده و مطمئن برای کار با کودکان با نیازهای ویژه استفاده کنید.

- از همه دانش‌آموزان کلاس، توانایی یکسانی در خواندن را انتظار داشته باشید.

۲- به کودکان با نیازهای ویژه کمک کنید تا تجربه‌های مثبت و لذت‌بخشی به دست آورند.

- پژوهش‌های انجام شده بر روی برنامه‌های موفقیت‌آمیز آموزش کودکان با نیازهای ویژه را با دقت مطالعه کنید.

- نسبت به کار با کودکان با نیازهای ویژه نگرش و برخورد مثبت داشته باشید.
 - به گونه‌ای رفتار کنید که هر کودک بدانند در صورت نیاز، از حمایت و پشتیبانی شما برخوردار خواهد بود.
- ۳- تلاش کنید مشکلات و موانع کودک را زود تشخیص دهید.
- در مورد پسرها بیشتر به مشکلات رفتاری آنها توجه کنید.
 - در مورد دخترها، گوشه‌گیری و عقب‌نشینی‌ها می‌توانند علائم مهمی باشند.
- ۴- واکنشی به هنگام داشته باشید.
- زمان در برطرف شدن مشکل‌ها نقش مهمی دارد. هنگامی که مانع را در رشد توانایی کودک شناختید برای برطرف کردن آن سریع دست به کار شوید.
 - شیوه‌ای که برای برطرف کردن مشکل کودک به کار می‌گیرید باید اثرگذار و تدریجی باشد.
 - برای حل مشکلات از همان شیوه‌هایی استفاده کنید که برای بچه‌های معمولی به کار می‌برید.
- ۵- کودکان با نیازهای ویژه برای آموختن خواندن و نوشتن به پایه‌های آموزشی استواری نیاز دارند.

- هنگامی که واژه‌ای را می‌نویسند، آنها را ستایش کنید.
 - درباره زبان نوشتار و متن‌های چاپی به کودکان اطلاعات دهید.
- ۶- از فن‌آوری استفاده کنید.
- برای هر دانش‌آموز روش آموزشی ویژه‌ای در نظر بگیرید.
 - روش آموزشی خود را با نیازهای دانش‌آموز هماهنگ کنید.
 - برنامه‌های آموزشی خود را با سلیقه و سبک یادگیری دانش‌آموزان هماهنگ کنید.
- ۷- همکاران خود را تشویق کنید تا باور کنند که حتی کودکان با ناتوانی‌های جدی جسمی و ذهنی می‌توانند بیاموزند.
- اگر نیاز باشد می‌توانید برای همکاران خود دوره‌های آموزشی برپا کنید.
 - به همکاران خود اطمینان دهید که برای کار با کودکان با نیازهای ویژه لازم نیست ویژگی‌های خاصی داشته باشند و یا مربی ویژه‌ای باشند.
- ۸- با خانواده‌هایی که فرزندان با نیازهای ویژه دارند همکاری کنید تا به کودک خود در به دست آوردن مهارت‌های لازم کمک کنند.
- روش‌های آموزش با کودک را به خانواده‌ها بیاموزید.
 - خانواده‌ها را نسبت به توانایی فرزندشان امیدوار و خوشبین کنید.
- ۹- تهیه ابزارهای لازم برای مطالعه‌ی میزان هوش، نوع شخصیت و همچنین سنجش ویژگی‌های حسی و حرکتی کودکان (مانند بینایی و شنوایی)

۱۰- تدوین برنامه‌ی جامع اطلاع‌رسانی برای آگاه کردن والدین این قبیل کودکان و جلب توجه آنان به این که هر چه کودکان استثنایی زودتر شناسایی شوند، آسانتر و بهتر می‌توان به یاری آنان شتافت.

۱۱- تهیه و تدوین مواد آموزشی کاربردی، (به ویژه خواندن و حساب کردن) به ویژه برای دانش‌آموزان آهسته گام یا عقب مانده ذهنی و ناشنوا.

۱۲- اتخاذ تدابیر لازم برای پیشگیری از وقوع معلولیت‌های ذهنی و جسمی و حسی و حرکتی با ارائه مشاوره‌های لازم به والدین. تردیدی نیست که درصد قابل توجهی از معلولیت‌های مختلف با ارائه مشاوره‌های فردی و ژنتیکی قبل از ازدواج، آموزش‌های دوران بارداری، ملاحظات و مراقبت‌های زمان تولد، دقت در مراحل اولیه رشد، به خصوص دوره شیرخواری و پیش دبستانی قابل پیشگیری است.

به کارگیری نکات زیر نیز می‌تواند در توسعه و بهبود شغلی شما مؤثر باشد:

• سایت خود را توسعه دهید و سعی کنید با توجه به این نکات

بازدیدکنندگان سایت خود را افزایش دهید:

○ تا می‌توانید مطالب جدید و کاربردی در سایت قرار دهید.

○ اخبار و مطالب مرتبط با فعالیت خود را در سایتتان قرار دهید.

- فضایی برای دریافت و انتشار نظرات بازدیدکنندگان قرار دهید و بازدیدکنندگان را تشویق کنید که نظر بدهند.
- با سایت‌ها و وبلاگ‌های مرتبط تبادل لینک کنید.

سازمان‌ها و مراکزی که با این شغل مرتبط هستند

- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- وزارت آموزش و پرورش
- سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- سازمان بهزیستی کشور
- وزارت رفاه
- دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات درمانی کشور
- مراکز و مؤسسات آموزش کودکان استثنایی
- مراکز بهزیستی و توانبخشی کشور
- مهدکودک‌ها
- کلینیک‌های مشاوره و روانپزشکی

معرفی مشاغل مرتبط و مکمل

همانطور که در بخش‌های قبل اشاره شد این کسب و کار با توجه به نوع خدمات، مشاغل و تخصص‌های مختلفی را در بر می‌گیرد که در ذیل به آنها اشاره می‌گردد:

- مربی یا معلم آموزشی
- روانشناس (کودکان استثنایی، بالینی و عمومی)
- مددکار اجتماعی
- مشاور (خانواده و کودک)
- کاردرمانگر
- گفتاردرمانگر
- فیزیوتراپ
- روانسنج
- بینایی‌سنج
- شنوایی‌سنج
- پزشک
- روانپزشک

معرفی منابع آموزشی و تخصصی مورد نیاز

- ۱) افروز، غلامعلی: مقدمه‌ای بر روانشناسی و آموزش و پرورش استثنایی، انتشارات دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۷۸
- ۲) افروز، غلامعلی و هومن، حیدرعلی: تهیه آزمون هوشی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ دوم، تهران ۱۳۷۷.
- ۳) افروز، غلامعلی: گذری بر کودکان استثنایی، نشریه علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران ۱۳۶۸.
- ۴) پاینده، ابوالقاسم: نهج الفصاحه، سازمان انتشارات جاویدان، تهران ۱۳۶۰.
- ۵) پاکزاد، محمود؛ کودکان استثنایی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۶
- ۶) پیتر وست وود: آموزش و پرورش کودکان با نیازهای ویژه، ترجمه شاهرخ مکوند حسینی با همکاری فرح شیاندری، انتشارات رشد، ۱۳۸۱
- ۷) تبریزی: اختلالات دیکته و ریاضی، انتشارات فراروان ۱۳۸۵
- ۸) چویل و موریس: روانشناسی بالینی کودک، ترجمه محمدرضا نائینیان و همکاران، انتشارات رشد ۱۳۷۸
- ۹) دبیری، عذرا و زندی پور، طیبه؛ آموزش و پرورش کودکان استثنایی، تهران، آیین، ۱۳۸۵
- ۱۰) شکوهی، غلامحسین: مربیان بزرگ، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۵۵.

- (۱۱) ساموئل کرک و جیمز چالفانت: اختلالات یادگیری تحولی و تحصیلی،
سیمین رونقی و همکاران، سازمان آموزش و پرورش ۱۳۷۷
- (۱۲) علینقی خرازی، جان ای. گلاور، راجر اچ. برونینگ، روانشناسی تربیتی:
اصول و کاربرد آن ویراسته‌ی نیره توکلی - تهران: مرکز نشر
دانشگاهی، ۱۳۷۵
- (۱۳) کاکاوند علیرضا: روانشناسی آموزش کودکان استثنایی، نشر روان ۱۳۸۵
- (۱۴) مارک سلیکوتیز: نارسا خوانی و سایر مشکلات یادگیری، ترجمه‌ی
عصمت فاضلی، نشر یسپرون ۱۳۸۳
- (۱۵) ماهنامه‌های آموزشی - تربیتی پیوند
- (۱۶) ماهنامه تعلیم و تربیت استثنایی
- (۱۷) هالاهان، دانیل پی و کافمن، جیمز ام؛ کودکان استثنایی، ترجمه مجتبی
جوادیان، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲